

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 338.001.36+336.1:331.56

Хома Ірина Борисівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів*

Національний університет «Львівська політехніка»

Хома Ирина Борисовна

*доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры финансов*

Национальный университет «Львовская политехника»

Khoma Iryna

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance*

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0002-3737-1601

Скіп Роксолана Андріївна

магістр кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка»

Скип Роксолана Андреевна

магистр кафедры финансов

Национального университета «Львовская политехника»

Skip Roksolana

Master of the Department of Finance

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0001-9691-4699

ФІНАНСОВИЙ ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

**ФИНАНСОВОЕ ВЛИЯНИЕ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ
ПОКАЗАТЕЛЕЙ НА УРОВЕНЬ БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ**
**FINANCIAL IMPACT OF MACROECONOMIC INDICATORS ON THE
UNEMPLOYMENT LEVEL IN UKRAINE**

Анотація. Безробіття - це економічне явище, яке притаманне економіці кожної країни. Негативні сторони цього явища проявляються, коли рівень безробіття у країні перевищує природний рівень, останній визначений у межах 3-5%. Перевищення допустимого значення спричиняє втрату потенційного ВВП, а це негативно впливає на всі фінансово-економічні процеси, їх розвиток відбувається з меншими темпами. За часів незалежності України рівень безробіття завжди перевищував значення нормативного показника. У статті проведений детальний аналіз фінансового впливу показників макrorівня на рівень безробіття України протягом 2010-2021 років. Проаналізовано динаміку рівня безробіття, виявлено низку факторів та подій, які спричинили зростання безробіття у конкретні періоди. У статті детально вивчено динаміку величини реального ВВП та індексу споживчих цін, а також визначено їх вплив на рівень досліджуваного показника. Було зіставлено динаміку мінімальної оплати праці з динамікою рівня безробіття та проаналізовано їх залежність між собою. Так як Україна досить велика країна й її регіони суттєво відрізняються за соціально-економічним розвитком, то дуже важливим для дослідження є порівняння величини середньої заробітної плати та рівня безробіття у різних областях. Було виявлено, що найменша середня заробітна плата протягом останнього десятиріччя характерна для Тернопільської області, а найбільшим значенням цього показника володіють промислові гіганти, тобто Київська та Дніпропетровська області. Ще на рівень безробіття впливає кількість підприємницьких суб'єктів, адже саме вони створюють робочі місця і здатні забезпечити

розвиток економіки в цілому. У підсумку було запропоновано заходи, які можуть позитивно вплинути на рівень безробіття в Україні, тобто знизити його, та посприяти розвитку національної економіки впродовж наступних періодів.

Ключові слова: *рівень безробіття, реальний ВВП, індекс споживчих цін, мінімальна заробітна плата, середня заробітна плата.*

Анотація. *Безработица - это экономическое явление, которое присуще экономике каждой страны. Отрицательные стороны этого явления проявляются, когда уровень безработицы в стране превышает естественный уровень, последний определен в пределах 3-5%. Превышение допустимого значения влечет за собой потерю потенциального ВВП, а это негативно влияет на все финансово-экономические процессы, их развитие происходит с меньшими темпами. Во времена независимости Украины уровень безработицы всегда превышал значение нормативного показателя. В статье проведен детальный анализ финансового влияния показателей макроуровня на уровень безработицы Украины в течение 2010-2021 годов. Проанализирована динамика уровня безработицы, выявлен ряд факторов и событий, которые привели к росту безработицы в конкретные периоды. В статье подробно изучена динамика величины реального ВВП и индекса потребительских цен, а также определено их влияние на уровень исследуемого показателя. Было сопоставлено динамику минимальной оплаты труда с динамикой уровня безработицы и проанализированы их зависимость между собой. Так как Украина достаточно большая страна и ее регионы существенно различаются по социально-экономическому развитию, то очень важным для исследования является сравнение величины средней заработной платы и уровня безработицы в различных областях. Было обнаружено, что наименьшая средняя заработная плата в течение последнего десятилетия характерна для Тернопольской области,*

а наибольшим значением этого показателя обладают промышленные гиганты, то есть Киевская и Днепропетровская области. Еще на уровень безработицы влияет количество предпринимательских субъектов, ведь именно они создают рабочие места и способны обеспечить развитие экономики в целом. В итоге были предложены меры, которые могут положительно повлиять на уровень безработицы в Украине, то есть снизить его, и содействовать развитию национальной экономики в течение последующих периодов.

Ключевые слова: *уровень безработицы, реальный ВВП, индекс потребительских цен, минимальная заработная плата, средняя заработная плата.*

Summary. *Unemployment is an economic phenomenon that is inherent in the economy of each country. The negative aspects of this phenomenon are manifested when the unemployment rate in the country exceeds the natural level, the latter is defined within 3-5%. Exceeding the allowable value causes the loss of potential GDP, which has a negative impact on all financial and economic processes, their development is slower. Since Ukraine's independence, the unemployment rate has always exceeded the norm. The article provides a detailed analysis of the financial impact of macro-level indicators on the unemployment rate in Ukraine during 2010-2021. The dynamics of the unemployment rate is analyzed, a number of factors and events that caused the growth of unemployment in specific periods are identified. The article studies in detail the dynamics of real GDP and the consumer price index, as well as their impact on the level of the studied indicator. The dynamics of the minimum wage was compared with the dynamics of the unemployment rate and their interdependence was analyzed. Since Ukraine is quite a large country and its regions differ significantly in socio-economic development, it is very important for the study to compare the average wage and unemployment in different areas. It was found that the lowest average*

wage over the past decade is typical for the Ternopil region, and the largest value of this indicator are industrial giants, that is Kyiv and Dnipropetrovsk regions. Unemployment is also affected by the number of businesses, as they create jobs and are able to ensure the development of the economy as a whole. As a result, measures were proposed that can positively affect the level of unemployment in Ukraine, that is reduce it, and contribute to the development of the national economy in the coming periods.

Key words: *unemployment rate, real GDP, consumer price index, minimum wage, average wage.*

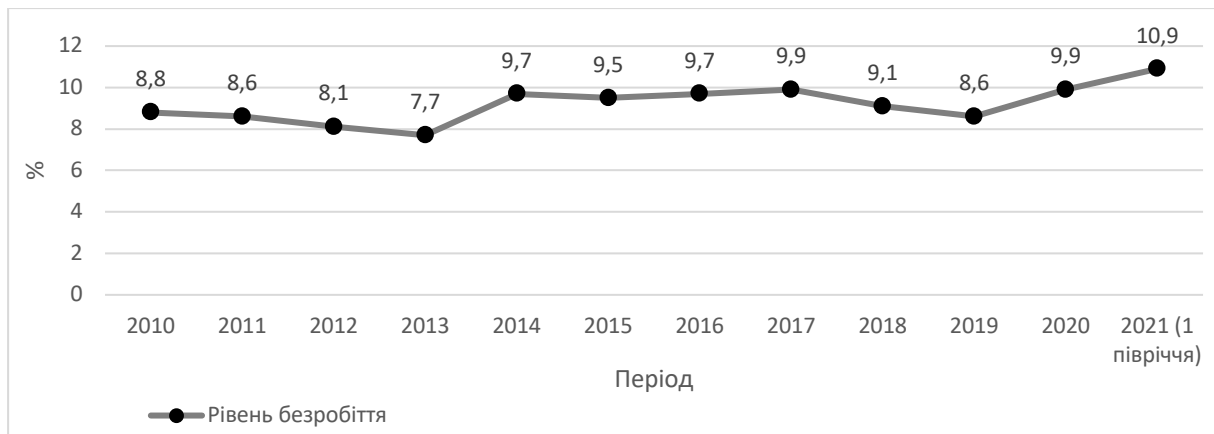
Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. У ринковій економіці безробіття є наслідком взаємодії між попитом на робочу силу та її пропозицією. Як правило, чим вищий рівень соціально-економічного розвитку країни, тим нижчий рівень безробіття. Проблема безробіття є однією з найгостріших соціально-економічних проблем України, особливого значення вона набуває у період світової пандемії Covid-19. Так як безпосередньо на рівень безробіття вплинути немає можливості, саме тому окрім динаміки рівня безробіття, необхідно досліджувати маркоекономічні показники, які на нього впливають, та здійснювати заходи, які зможуть покращити ситуацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження такого явища як безробіття та фінансово-економічних показників, які на нього впливають важливе для розуміння та коректування соціально-економічних процесів, які відбуваються в Україні. Дослідження рівня безробіття в останні роки провели такі вчені, як: А. Борищук, К. Семенова [1], С. Слюсар [2], Т. Дядик, С. Писаренко [3], О. Севрук, Т. Севрук [4], В. Гітис, М. Маргієва, С. Дріго, А. Юркін [5], О. Швець [6] та інші. Тема фінансового впливу показників на

безробіття потребує постійного аналізу, так як для них характерна постійна динамічність.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення фінансового впливу макропоказників на рівень безробіття в Україні за період 2010-2021 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Таке економічне явище, як безробіття українці намагаються подолати з початку незалежності країни. Основною причиною високого рівня безробіття в Україні є нераціональне використання робочої сили та відсутність сприятливих умов для розвитку економічних процесів, а особливо підприємницької діяльності. Природний рівень безробіття становить 3-5%, за останні 11 років в Україні цей показник суттєво вищий (рис.1).

Рис. 1. Динаміка рівня безробіття в Україні з 2010 по 2021 рр.

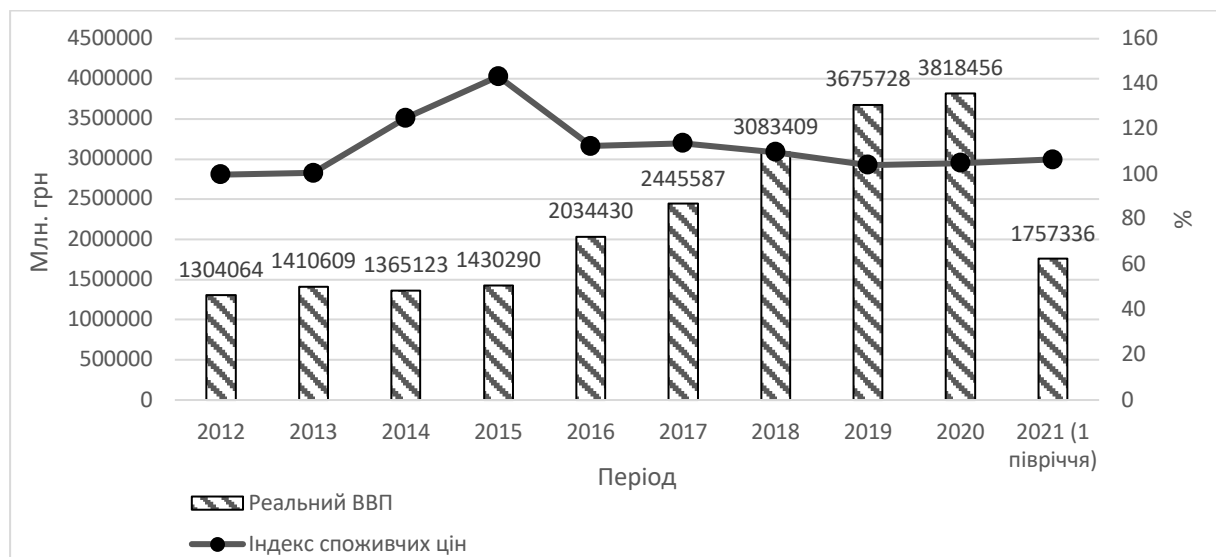
Джерело: складено авторами на основі даних [7]

За останнє десятиріччя мінімальне значення рівня безробіття було у 2013 році та становило 7,7%, а максимальне спостерігалось у першому півріччя 2021 року – 10,9%. Умовно останні 10-11 років можна поділити на 4 періоди:

- 1) 2010-2013 рр. – період відновлення української економіки після світової кризи 2008-2009 рр., саме тоді з кожним роком рівень безробіття зменшувався;

- 2) 2014-2017 рр. – у цей проміжок часу безробіття в Україні зростає, внаслідок нестабільної економіко-політичної ситуації та війною на Сході країни;
- 3) 2018-2019 рр. – період поступового відновлення та розвитку економічних процесів, зокрема покращення ситуації і зменшення рівня безробіття;
- 4) 2020-2021 рр. – період кризи Covid-19, внаслідок якої велика кількість підприємств обмежили обсяги своєї діяльності, а деякі взагалі її припинили, наслідком є зростання чисельності безробітного населення.

На рівень безробіття впливає велика кількість фінансових макро- та мікропоказників. Важливі два показники макrorівня – ВВП та індекс споживчих цін, їх динаміка зображена на рис. 2.

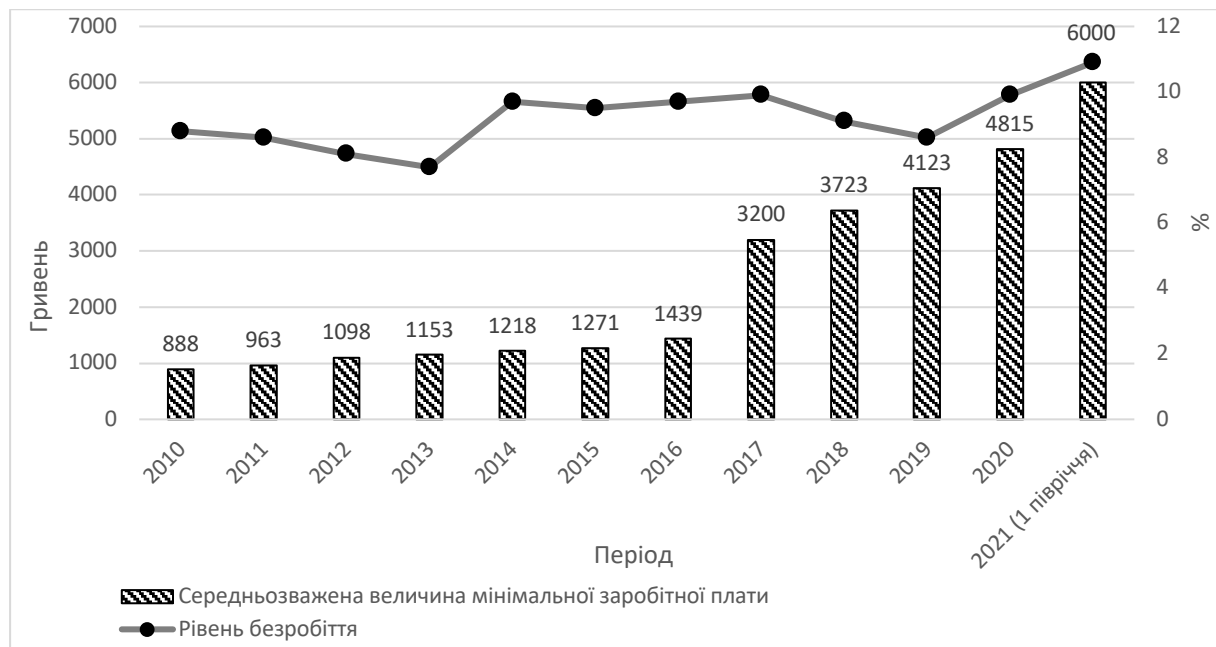
Рис. 2. Динаміка рівня реального ВВП та індексу споживчих цін в Україні з 2010 по 2021 рр.

Джерело: складено авторами на основі даних [7]

Насамперед необхідно оцінити взаємозв'язок ВВП та рівня безробіття. Реальна величина виготовлених товарів та послуг зростає кожного періоду, окрім 2014 року, темпи приросту знаходяться у великому діапазоні, а саме від 4 до 42%. У 2014 році величина ВВП скоротилась на

3%, а індекс споживчих цін зріс майже на 25 п.п., саме в цьому році збільшився рівень безробіття на 2 п.п. Протягом 2018-2019 рр. приріст реального ВВП значний і становить 19-26%, за цей ж період знижується рівень безробіття. Отже, можна зробити висновок, що чим більше значення реального ВВП, тим менший рівень безробіття. За даними рис. 1 та рис. 2 динаміка індексу споживчих цін та динаміка рівня безробіття суттєво відрізняється, з цього випливає, що інфляційні процеси жодним чином не впливають на таке явище, як безробіття.

Наступний важливий макропоказник, вплив якого необхідно дослідити – це рівень мінімальної заробітної плати (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка мінімальної заробітної плати та рівня безробіття в Україні з 2010 по 2021 рр.

Джерело: складено авторами на основі даних [7]

З 2010 – 2013 рр. величина мінімальної заробітної плати зростає на 5-14%, у цей період рівень безробіття знижується. Протягом наступних 4-ох років мінімальний рівень оплати праці зростає такими ж темпами, проте рівень безробіття суттєво вищий, це пов'язано з тим, що темпи інфляції у цей період набагато вищі. Якщо протягом 2010-2013 рр. індекс споживчих

цін скорочувався (2010 р. – 109,1%, 2011 р. – 104,6%, 2012 р. – 99,8%, 2013 р. – 100,5%), то протягом 2014-2017 рр. динаміка останнього показника протилежна, його рівень сягає позначки 124,9% у 2014 році, 143,3% у 2015 році, в межах 113% у 2016-2017 рр. Тобто, гроші в українській економіці протягом 2014-2017 рр. суттєво втрачали свою цінність, і темпів приросту мінімальної заробітної плати було недостатньо для покриття наслідків інфляційних процесів. Населення неготове працювати за низьку оплату, управлінський персонал самотійно не підвищує посадові оклади, так як практично на кожну компанію вплинула економіко-політична криза 2014-2015 рр., наслідком є підвищення рівня безробіття.

У 2017 році значення мінімальної заробітної плати зросло на 122%, це частково покрило темпи інфляції минулих років, і вже у 2018 році показник безробіття скоротився з 9,9% до 9,1%. У 2019 році рівень безробіття скорочується ще на 0,5 п.п., у цьому періоді мінімальна заробітна плата зростає на 11% при індексі споживчих цін 104,1%.

У 2020-2021 рр. зростає рівень безробіття, а розмір мінімальної оплати праці підвищується, а її реальну величину не змінює індекс інфляції, така ситуація відбувається внаслідок іншого фактору – припинення або обмеження діяльності таких суб'єктів господарювання, а саме: закладів громадського харчування, готелів, туристичних фірм тощо.

Отже, враховуючи вищесказане, рівень реальної мінімальної заробітної плати безпосередньо впливає на рівень безробіття.

Важливим для дослідження є рівень безробіття в окремих областях України та рівень середньої оплати праці в цих же регіонах (табл.1)

**Динаміка середньої заробітної плати та рівня безробіття України за
окремими регіонами з 2010 по 2021 рр.**

Рік	Фінансовий показник	Область							
		Волинська	Дніпропетровська	Запорізька	Київська	Одеська	Тернопільська	Харківська	Чернівецька
2010	Середня з/п, грн.	1697	2369	2194	2288	2058	1669	2062	1778
	Рівень безробіття, %	8,5	7,1	7,5	7,3	6,1	10,5	7,2	8,5
2011	Середня з/п, грн.	2000	2791	2614	2768	2394	1877	2409	1989
	Рівень безробіття, %	8,3	6,8	7,2	6,7	6	10,4	7	8,2
2012	Середня з/п, грн.	2347	3141	2932	3169	2710	2191	2759	2332
	Рівень безробіття, %	8,1	6,6	7	6,3	5,8	9,8	6,8	8
2013	Середня з/п, грн.	2584	3337	3148	3369	2960	2367	2980	2487
	Рівень безробіття, %	7,8	6,5	6,6	6,1	5,3	9,4	6,4	7,4
2014	Середня з/п, грн.	2729	3650	3445	3504	3140	2534	3151	2592
	Рівень безробіття, %	9,9	8	8,4	8	6,7	11,3	7,8	9
2015	Середня з/п, грн.	3300	4390	4202	4178	3910	3011	3710	3058
	Рівень безробіття, %	9,8	7,2	9,7	6,4	6,5	11,8	7,1	9,3
2016	Середня з/п, грн.	4052	5085	5098	5253	4825	3731	4494	3846
	Рівень безробіття, %	11,5	7,9	10	6,8	6,8	11,5	6,4	8,7
2017	Середня з/п, грн.	5843	6939	6863	7187	6541	5552	6244	5621
	Рівень безробіття, %	12,5	8,5	10,7	6,5	7,3	11,9	6,1	8,4
2018	Середня з/п, грн.	7337	8865	8729	9093	8013	6971	7658	6991
	Рівень безробіття, %	11,4	8	9,9	6,3	6,4	10,4	5,3	7,9
2019	Середня з/п, грн.	8680	10759	10484	11010	9252	8980	9087	8074
	Рівень безробіття, %	10,6	7,7	9,5	5,9	5,9	10	5	6,9
2020	Середня з/п, грн.	9268	11686	11565	11887	10341	9384	9975	9456
	Рівень безробіття, %	12,4	8,6	10,6	6,9	7,1	11,5	6,2	8,7

Джерело: складено авторами на основі даних [7; 8]

Середня заробітна плата у різних областях України суттєво відрізняється. За останні десять років найбільша середня зарплата на 30-50% перевищує рівень найменшої. Найменший розрив величини середньої заробітної плати по регіонах спостерігався у 2017 році, а найбільший – у 2011 році. За даними табл. 1 протягом 2010-2018 рр. найменша середня зарплата фіксувалась у Тернопільській області, за 2019 рік – у Чернівецькій, а впродовж 2020 року – у Волинській області. Якщо говорити про найбільшу середню заробітну плату, то протягом 2016-2020 рр. останній показник характерний для Київської області, а з 2010 по 2015 рр. – почергово Київська

та Дніпропетровська області. Якщо акцентувати увагу на рівні безробіття, то найбільше значення у Тернопільській та Волинській областях, а найменше за період 2010-2014 рр. притаманне Одеській області, у 2015 році – Київській області, а впродовж 2016-2020 рр. – всьому Харківському регіону.

Беручи до уваги вищенаведену інформацію, можна стверджувати, що чим більше значення середньої заробітної плати, тим нижчий показник рівня безробіття. На значення середньої заробітної плати в регіоні впливає кількість робочих місць, створених підприємцями та спеціалізація регіону. Чим більше суб'єктів господарювання, тим більший попит на робочу силу та тим більшу оплату пропонують роботодавці працівникам. Якщо область спеціалізується на важкій промисловості, то величина середньої зарплати в цьому регіоні буде вища, ніж в області, яка в основному займається легкою промисловістю (при рівній кількості робочих місць).

Так, як кількість підприємств впливає на рівень безробіття, то необхідно детальніше вивчити динаміку першого значення та визначити його вплив на явище безробіття (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка кількості підприємств (без врахування банків та бюджетних установ) та рівня безробіття в Україні з 2010 по 2020 рр.

Джерело: складено авторами на основі даних [7; 8]

З представленого рис. 4 можна спостерігати, що коли кількість підприємств несуттєво скорочується, а саме на 1-3%, то і рівень безробіття скорочується, тобто можна припустити наступне: чим менше підприємств, тим рівень безробіття нижчий. Проте, це хибна думка, адже скорочення кількості підприємств в межах 5% – це нормальне економічне явище, не всі суб'єкти господарювання здатні бути конкуренто спроможними, на всі господарські суб'єкти впливає нестабільність грошової одиниці, недосконала законодавча база, корупція та інші фактори. Так само невеликий приріст (в межах 5%) кількості підприємств не буде сильно впливати на рівень безробіття, адже на початку підприємницької діяльності нові підприємства не в змозі створити велику кількість робочих місць. При ситуації, коли число компаній різко зменшується, як наприклад у 2014 році - на 13% та 2016 році - на 11% , то рівень безробіття зростає, у 2014 році на 2 п.п., а у 2016 році на 0,2 п.п., у 2016 році приріст рівня безробіття менший, тому що в основному зменшилась кількість малих суб'єктів підприємництва, а саме на 108 тис. од. або на 6%, які забезпечували робочі місця невеликій частці населення.

Впродовж 2017-2018 рр. число підприємств суттєво зростає, а саме на 16%, порівняно з 2016 роком, у той час рівень безробіття скорочується на 0,6 п.п. Ця тенденція зберігається і у 2019 році, приріст юридичних осіб становить 7%, а скорочення безробіття – 0,5 п.п.

У 2020 році ситуація нестандартна, величина господарських суб'єктів зменшується на 2%, а рівень безробіття зростає на 1,3 п.п., зростання останнього показника пов'язане не з повним припиненням діяльності суб'єктів, але з суттєвим обмеженням її. Наприклад, внаслідок карантинних обмежень, заклад громадського харчування не приймає відвідувачів, але працює у режимі доставки продукції, для здійснення такого типу діяльності йому непотрібні офіціанти, а саме вони становлять левову частку всього штату ресторану чи кав'ярні. В результаті, господарська одиниця

продовжує своє існування, проте скорочує більшу частину працівників. Також, зокрема, внаслідок кризи Covid-19 найбільше постраждали готельно-ресторанна та туристична галузі.

Отже, кількість підприємств має вплив на рівень безробіття, між цими показниками існує обернена залежність.

Висновки та перспективи досліджень у даному напрямку. Підсумовуючи, варто ще раз звернути увагу на те, що проблема безробіття в Україні існує з років незалежності. На рівень безробіття впливає безліч макропоказників та їх фінансовий вплив, деяких з них, а саме: реальної величини ВВП, індексу споживчих цін, мінімальної та середньої заробітних плат і кількість суб'єктів підприємництва, які було проаналізовано. Було виявлено, що з перелічених факторів на рівень безробіття не впливає індекс споживчих цін. Натомість прослідковується вплив реального ВВП, чим нижче значення останнього показника, тим вищий рівень безробіття. Мінімальний розмір оплати праці також впливає на явище безробіття, важливо, щоб темпи його приросту перекидали темпи приросту індексу споживчих цін, якщо спостерігається зворотна ситуація, то рівень безробіття зростає. Тісно пов'язані між собою середня заробітна плата та рівень безробіття по регіонах, також ці показники сильно варіюються по областях, для їх вирівнювання необхідно активізувати підприємницьку діяльність у місцевості, де рівень безробіття вищий. Сприяння розвитку бізнесу також позитивно вплине на величину ВВП. Ще один досліджуваний показник – кількість суб'єктів підприємництва, виявлено наступне: чим більше підприємницьких одиниць, тим нижчий рівень безробіття. На збільшення величини підприємств найбільше може вплинути місцева влада, наприклад, частково фінансувати ті проекти, які справді мають економічні вигоди. На рівні держави можна змінити частково податкове законодавство, для того, щоб не обтяжувати початкових підприємців.

Література

1. Борищук А. О., Семенова К. Д. Аналіз рівня безробіття // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. 2017. №3. С. 29-37.
2. Слюсар С. Т. Аналіз рівня безробіття в Україні: проблеми і шляхи його подолання // Економіка АПК. 2018. №5. С. 85-92.
3. Дядик Т. В., Писаренко С. В. Стан зайнятості та безробіття в Україні // Агросвіт. 2017. №8. С. 35-41.
4. Севрук О., Севрук Т. Проблема безробіття: міжнародний та вітчизняний досвід // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2019. №1. С. 76-84.
5. Гітіс В. Б., Маргієва М. М., Дріго С. С., Юркін А. О. Дослідження можливості підвищення рівня зайнятості в Україні за результатами аналізу проблем безробіття // Економічний вісник Донбасу. 2020. №3. С. 198-204.
6. Швець О. В. Стратегічні пріоритети регулювання розвитку безробіття: національний та регіональний вимір // Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». 2019. №3. С. 138-145.
7. Статистична інформація порталу «МінфінМедіа» // Український портал про фінанси та інвестиції «МінфінМедіа». URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення 07.09.2021).
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистичні дані. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 07.09.2021).

References

1. Boryshchuk A. O., Semenova K. D. (2017). Analiz rivnia bezrobittia [Analysis of unemployment]. Statistics - a tool for socio-economic research: a collection of scientific student works, vol. 3. Pp. 29-37.

2. Sliusar S. T. (2018). Analiz rivnia bezrobittia v Ukraini: problemy i shliakhy yoho podolannia [Analysis of unemployment in Ukraine: problems and ways to overcome it]. *Economics of AIC*, vol. 5. Pp. 85-92.
3. Diadyk T. V., Pysarenko S. V. (2017). Stan zainiatosti ta bezrobittia v Ukraini [The state of employment and unemployment in Ukraine]. *Agrosvit*, vol. 8. Pp. 35-41.
4. Sevruk O., Sevruk T. (2019). Problema bezrobittia: mizhnarodnyi ta vitchyzniani dosvid [The problem of unemployment: international and domestic experience]. *Scientific Journal of the National Academy of Prosecutors of Ukraine*, vol. 1. Pp. 76-84.
5. Hitis V. B., Marhiieva M. M., Driho S. S., Yurkin A. O. (2020). Doslidzhennia mozhlivosti pidvyshchennia rivnia zainiatosti v Ukraini za rezultatamy analizu problem bezrobittia [Research of the possibility of increasing employment in Ukraine according to the results of the analysis of unemployment problems]. *Economic Bulletin of Donbass*, vol. 3. Pp. 198-204.
6. Shvets O. V. (2019). Stratehichni priorytety rehuliuвання rozvytku bezrobittia: natsionalnyi ta rehionalnyi vymir [Strategic priorities for regulating the development of unemployment: national and regional dimension]. *Bulletin of KhNAU. Economic Sciences Series*, vol. 3. Pp. 138-145.
7. Ukrainian portal on finance and investments «MinfinMedia». Statystychna informacija portalu «MinfinMedia» [Statistical information of the portal «MinfinMedia»]. Ukrainian portal of finance and investments «MinfinMedia». Available at: <https://index.minfin.com.ua> (accessed 07 September 2021).
8. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. Statystychni dani [Statistics]. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 07 September 2021).